Prof. zw. Benedykt Błoński
Dziedzina - sztuki muzyczne
Dyscyplina artystyczna - dyrygentura
Adres do korespondencji

Olsztyn 13.06.2014 r.

Recenzja pracy doktorskiej mgr Agaty Anny Pawłowskiej sporządzona w związku z przewodem o nadanie stopnia doktora sztuki w dyscyplinie artystycznej dyrygentura, wszczętym dnia 16.12.2013r. przez Radę Wydziału Dyrygentury Chóralnej, Muzyki Kościelnej, Edukacji Muzycznej, Rytmiki i Jazzu Akademii Muzycznej im. St. Moniuszki

Zleceniodawca recenzji

Akademia Muzyczna im. St. Moniuszki w Gdańsku, Wydział Dyrygentury Chóralnej, Muzyki Kościelnej, Edukacji Muzycznej, Rytmiki i Jazzu, pismo z dnia 05.06 2014 roku.

Podstawa prawna

Ustawa z dnia 18 marca 2011 r. o zmianie ustawy - Prawo o szkolnictwie wyższym, ustawy o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz.U. 2011 nr 84 poz. 455)
oraz
Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 22 września 2011r. w sprawie szczegółowego trybu i warunków przeprowadzania czynności w przewodach doktorskich, w postępowaniu habilitacyjnym oraz w postępowaniu o nadanie tytułu profesora (Dz.U. 2011 nr 204 poz. 1200)

Podstawowe dane o doktorantce

Pani mgr Agata Anna Pawłowska urodziła się 21 września 1981 roku w Szczecinie. W latach 2001-2006 studiowała na Wydziale Edukacji Muzycznej Akademii Muzycznej im. Ignacego Paderewskiego w Poznaniu Filia w Szczecinie na kierunku edukacja artystyczna w zakresie sztuki muzycznej w zakresie dyrygentury chóralnej i edukacji muzycznej. Dyplom magistra sztuki uzyskała z wynikiem bardzo dobry z wyróżnieniem. Doktorantka ukończyła ponadto w roku 2006 czterosemestralne Podyplomowe Studia Chórmistrzowskie i Podyplomowe Studia Emisji Głosu w Akademii Muzycznej im. F. Nowowiejskiego na Wydziale Dyrygentury Chóralnej i Edukacji Muzycznej. Od roku 2007 do chwili obecnej pracuje w Państwowej Szkole Muzycznej I stopnia w Szczecinie gdzie prowadzi Chór Dziecięcy. Pracę dydaktyczną w Akademii Muzycznej w Poznaniu Filia w Szczecinie

rozpoczęła w roku 2006 (od roku 2010 Akademia Sztuki w Szczecinie) na stanowisku asystenta. Prowadzi zajęcia z przedmiotów: dyrygowanie, czytanie partytur, zespoły wokalne dla praktyk dyrygenckich, chór ogólnoszkolny. Z prowadzonymi przez siebie chórami brała udział w wielu koncertach krajowych i zagranicznych, festiwalach muzycznych, również osiągając na nich sukcesy.

OCENA PRACY DOKTORSKIEJ

Praca doktorska mgr Agaty Pawłowskiej, której promotorem jest dr hab. Anna Tarnowska z Akademii Sztuki w Szczecinie to dzieło artystyczne w formie koncertu zarejestrowane elektronicznie na płycie DVD oraz rozprawa teoretyczna będąca opisem dzieła artystycznego zatytułowana *„Specyfika pracy z chórami poszczególnych stopni edukacji muzycznej na podstawie dzieła Mass of the Children John'a Rutter'a".*

Prezentacja artystyczna została przedstawiona w postaci koncertu, który odbył się w dniu 28 maja 2014 r. w kościele garnizonowym pw. św. Wojciecha w Szczecinie. Utwór składający się na program koncertu przewodowego, oprócz dostarczenia słuchaczom możliwie silnych przeżyć artystycznych, a prowadzonemu przez mgr Agatę Annę Pawłowską aparatowi wykonawczemu postawienie zróżnicowanych technicznie i muzycznie zadań, to w zasadzie jedna kompozycja, ale jakże już znacząca w kulturze muzycznej XXI wieku – *Mass of the Children* John'a Rutter'a.

Wykonawcami koncertu byli:

- Joanna Tylkowska-Drożdż - sopran
- Paweł Wolski - baryton
- Chór Państwowej Szkoły Muzycznej I stopnia im. Tadeusza Szeligowskiego w Szczecinie
- Chór Zespołu Szkół Muzycznych im. Feliksa Nowowiejskiego w Szczecinie
- Chór Akademii Sztuki w Szczecinie
- Baltic Neapolis Orchestra

Całość przygotowała i poprowadziła mgr Agata Anna Pawłowska.

„...Mass of the Children jest nieliturgiczną missa brevis, zawierającą następujące części: Kyrie, Gloria, Sanctus i Agnus Dei. Oprócz tekstu łacińskiego z ordinarium missae, kompozytor wykorzystał również teksty wierszy modlitw i hymnów poetów brytyjskich, m.in.: hymny Thomas'a Ken'a (Hymn poranny oraz Hymn wieczorny), tekst znanej irlandzkiej

modlitwy Faeth Fiadha oraz wiersz Wiliam'a Blake'a – Baranek. Charakterystyczne jest to, iż liturgiczne teksty łacińskie oraz nieliturgiczne angielskie w wielu miejscach występują symultanicznie..."(str.8)

Nie dokonując bardzo szczegółowej analizy wykonania poszczególnych części *Missa of the Children* John'a Rutter'a stwierdzam, iż:

Kyrie – początek to radosny *Hymn poranny* w wykonaniu chóru dziecięcego i orkiestry. Od pierwszych nutek słychać, iż chór dziecięcy a później również chór mieszany jest bardzo dobrze przygotowany a brzmienie jego, zarówno wśród głosów żeńskich jak i męskich!, jest bardzo spójne. W *Christe* chór z wielką kulturą korespondował z bardzo pięknym solo sopranowym Joanny Tylkowskiej – Drożdż i barytonowym Pawła Wolskiego. Większą uwagę należałoby zwrócić na zawołania chóru dziecięcego od *Christe eleison*, zarówno odnośnie dykcji w słowie *Christe* jak też intonacji. Natomiast bardzo dobrym dopełnieniem wykonania części *Kyrie* była gra orkiestry z jej bardzo czytelnymi, ładnie prowadzonymi, stylowymi odzywkami. Brawo dla dyrygenta!

Gloria – najbardziej dynamiczna część mszy, gdzie kompozytor dla uzyskania odpowiedniej kolorystyki utworu wykorzystuje różnice barwy brzmienia pomiędzy chórem dziecięcym, głosami żeńskimi i głosami męskimi. Na początek mało przekonująca gra orkiestry (brak radosnego charakteru), bez pewnego osadzenia na pierwszej wartości w takcie a także niezbyt pewne wejście z tematem przez chór dziecięcy. Przy kolejnych wejściach poszczególnych głosów w chórze – słychać radość ze śpiewania. Soprany – krystaliczne, alty – dojrzałe, trochę mało nośne basy, ale generalnie chór bardzo spójny. Bardzo dobra dykcja (może tylko oprócz *in ekscelsis* a nie *in ekselsis*).Niepotrzebnie zerwana, a przez to z akcentem, druga ćwierćnuta w słowie Gloria (szczególnie po takcie 186 w wykonaniu głosów męskich!). A przecież, zgodnie z uwagami w pracy miało być: *"...na pierwszej sylabie, w słowie Gloria kompozytor zaznaczył akcent, chcąc w ten sposób zaznaczyć aby to właśnie ten dźwięk wykonywać mocniej, z większym oparciem. Dzięki takiemu kontrastowi i wzmocnieniu pierwszego dźwięku w takcie (na słowie glo) w naturalny sposób można uniknąć akcentu na sylabie „ia" – ostatniego dźwięku w takcie"*(cytat str.48) Należałoby też zwrócić większą uwagę na płaską samogłoskę „e" np. „J**e**zu Christ**e** *„...należy wyjątkowo precyzyjnie dbać o to, aby samogłoska „i" była zaśpiewana w bardzo bliskiej, wyprowadzonej do przodu pozycji dźwięku a samogłoska „e" „wśpiewana" dokładnie w to samo miejsce..."* (str. 42). Czasami trochę za głośny akompaniament orkiestry, która generalnie bardzo dobrze grała i współdziałała z wykonawcami i w sposób subtelny, zgodnie

ze stylem wykonawczym, pełniła rolę dyskretnego akompaniatora. zarówno we fragmentach z solistami i z chórem. Cytat z pracy (str.21) „*...kompozytor zachował prozodię tekstu pokrywającą się z muzyczną akcentacją metryczną, uzyskał lekkość wykonywanych słów i specyficzny, radosny charakter.*"

Sanctus i Benedictus – to najbardziej liryczna i kontemplacyjna część utworu. Stylowo wykonana z odpowiednim przekazaniem treści. Niestety, czasami przerysowana pod kątem dynamiki zarówno w warstwie chóralnej jak i orkiestrowej. No i mało przekonujące, bez blasku, głosy męskie w *Hosanna.* Niemniej, generalnie „*...stonowane, a zarazem pełne brzmienie chóru mieszanego wzmacnia modlitewny charakter części...*" (str. 24) i jest „*...wyrażeniem boskiej świętości i wielkości Boga w sposób bardzo osobisty, wewnętrzny, intymny...*" (str.25)

Agnus Dei – to błagalna, lamentacyjna modlitwa a „*...charakterystycznym elementem są tu kotły oraz dublujące je kontrabasy, które przez cały fragment rytmicznie imitują bicie serca ... wymienione instrumenty za każdym razem wykonują interwał trytonu...który był zakazany przez Kościół w średniowieczu, ze względu na jego dysonansowe brzmienie uznawane wówczas jako diabelskie (diabolus in musica)...*" !(str25). O ile głosy żeńskie wyrażają swoim śpiewem cierpienie, ból i nastrój grozy o tyle głosy męskie czasami „gdzieś" zanikają, śpiewają bez zaangażowania, bez przekonania, wyśpiewują „nutki" a nie emocje! Zarówno w słowie *Agnus Dei* jak i *miserere nobis*. Natomiast bardzo ładnie „niewinnym głosem dziecka" wykonał chór dziecięcy prostą piosenkę o Baranku.

Finale (Dona nobis pacem) – z pełnym wyrazu solo barytonowym i sopranowym – ostatnia część *Mass of the Children* stanowiła dopełnienie liturgicznej części *Agnus Dei* i zamknęła wykonanie tego bardzo trudnego ale jakże pięknego utworu.

Ogólne wrażenie artystyczne należy ocenić bardzo pozytywnie i uznać za sukces doktorantki. Można się tylko domyślać ile wysiłku i starań wymagały przygotowania i realizacja programu koncertu przewodowego z tak dużym aparatem wykonawczym (soliści, chór dziecięcy, chór mieszany, orkiestra). Należy pamiętać i podkreślić, że wszystkie zespoły zostały przygotowane przez p. Agatę Annę Pawłowską, która wykazała się bardzo dobrą znajomością partytury i zrozumieniem dzieła. Dyrygowanie nie ograniczało się do pokazywaniu wejścia poszczególnym głosom, ale do przekazywania interpretacji, napięcia i charakteru poszczególnych części. Podczas koncertu miała znakomity kontakt z prowadzonym przez siebie aparatem wykonawczym. Wykazała się bardzo dobrą

znajomością formy, stylu muzycznego, a wyrazem tego była trafna, stojąca na wysokim poziomie wykonawczym, interpretacja *Mass of the Children* przedstawiona podczas koncertu przewodowego. Należy uznać, iż było to bardzo dobre wykonanie utworu John'a Rutter'a.

Podsumowując, należy stwierdzić, iż pewność prowadzenia aparatu wykonawczego, dobre tempa, klarowne i przejrzyste ujęcie utworu, wszystko to stworzyło odpowiedni klimat i sprawiło, iż dyrygent odniósł sukces artystyczny, co też doceniła licznie zgromadzona publiczność, która po koncercie zgotowała wykonawcom owacje na stojąco.

Część teoretyczna pracy doktorskiej zatytułowana *„Specyfika pracy z chórami poszczególnych stopni edukacji muzycznej na podstawie dzieła Mass of the Children John'a Rutter'a"* będąca opisem dzieła artystycznego, składa się z trzech rozdziałów:

1. Charakterystyka utworu *Mass of the Children*
2. Specyfika pracy z chórami poszczególnych stopni edukacji muzycznej na podstawie przygotowania utworu *Mass of the Children*
3. Badania nad specyfiką pracy z chórami poszczególnych stopni edukacji muzycznej

Całość uzupełnia wprowadzenie, podsumowanie, bibliografia, załączniki: kwestionariusze ankiet dla chórzystów a także płyta DVD z nagraniem koncertu w dniu 28.05.2014 w Szczecinie.

W rozdziale pierwszym autorka zawarła informacje dotyczące John'a Rutter'a oraz szczegółową charakterystykę utworu *Mass of the Children John'a.* Wyjaśniła kulisy powstania utworu a także odwołała się do *Requiem wojennego* Benjamina Brittena , które wywołało ogromny wpływ na młodego John'a Rutter'a i stało się inspiracją do włączenia w skład obsady wykonawczej *Mass of the Children* zarówno chóru mieszanego jak i dziecięcego. W rozdziale tym doktorantka przedstawiła dość szczegółowo strukturę i warstwę tekstową utworu. Opisała przyczyny wykorzystania przez kompozytora liturgicznych tekstów łacińskich i nieliturgicznych angielskich, które w wielu miejscach występują symultanicznie oraz wyjaśniła zależności jakie zachodzą pomiędzy wykonaniami fragmentów części mszy w tych dwóch językach. Zamieściła także tłumaczenie tekstów angielskich na język polski. W rozdziale pierwszym opisała też zależności zachodzące pomiędzy warstwą melodyczną a tekstem literackim (podrozdział 1.4. JĘZYK MUZYCZNY UTWORU). Przedstawiła znaczenie tekstu a w zasadzie wytłumaczyła w jaki sposób

kompozytor muzyką interpretuje tekst wykorzystując melodykę, agogikę, artykulację, harmonikę, kolorystykę i obsadę.

Rozdział drugi: *Specyfika pracy z chórami poszczególnych stopni edukacji muzycznej na podstawie utworu Mass of the Children* to zasadnicza część pracy. W rozdziale tym autorka przedstawiła charakterystykę zespołów chóralnych biorących udział w przygotowaniu utworu *Mass of the Children* a następnie zajęła się specyficznymi uwarunkowaniami pracy z zespołami chóralnymi szkolnictwa muzycznego mającymi obowiązek uczestniczenia na przedmiot chór. Praca z tymi zespołami generowała specyficzne problemy, które zostały opisane w podrozdziale 2.2. Problemy wykonawcze w utworze *Mass of the Children* John'a Rutter'a. Zostały tu przedstawione problemy wykonawcze dotyczące intonacji, artykulacji, dykcji, barwy, dynamiki, precyzji rytmicznej (problemy metrorytmiczne), frazowania zarówno w kontekście chóru mieszanego jak i dziecięcego a także wskazówki co należy czynić aby wyeliminować momenty problematyczne, aby wypracować właściwe nawyki wykonawcze. Zarówno podane przykłady jak ich rozwiązania świadczą o dużym doświadczeniu doktorantki i rokują nadzieje na jej dalszy rozwój naukowy.

Rozdział III, bardzo istotny w pracy, *Badania nad specyfiką pracy z chórami poszczególnych stopni edukacji muzycznej* jest kontynuacją rozdziału drugiego i dotyczy podobieństw i różnic zachodzących pomiędzy chórami „obowiązkowymi" (chóry w Szkołach Muzycznych) a „nieobowiązkowymi" (chóry w uczelniach wyższych). Po przeprowadzeniu badań na potrzeby których doktorantka zastosowała metodę obserwacji a z technik wywiad (kwestionariusze ankiet w załączniku pracy) autorka przedstawiła wyniki gdzie szczegółowo określiła najważniejsze czynniki charakteryzujące specyfikę pracy z chórami szkolnymi wszystkich stopni edukacji muzycznej. Rezultaty badań ujęła w trafnie sprecyzowanych wnioskach z badań. Wyniki badań pozwoliły także na pokazanie pozytywnych i negatywnych czynników mających wpływ na podnoszenie motywacji chórzystów, chęci do śpiewania w zespole. Warte podkreślenia jest, iż badaniami objęto aż 225 chórzystów z województwa zachodniopomorskiego. Wśród badanych chórzystów było 92 mężczyzn/chłopców oraz 133 kobiety/dziewczynki. W tej liczbie 126 osób stanowili chórzyści szkół i uczelni muzycznych w Szczecinie oraz 99 chórzystów zespołów amatorskich.

Reasumując, rozprawa teoretyczna zatytułowana *„Specyfika pracy z chórami poszczególnych stopni edukacji muzycznej na podstawie dzieła Mass of the Children John'a Rutter'a"* to to dość obszerne opracowanie teoretyczne będące opisem dzieła, w którym doktorantka **wykazała się ogólną wiedzą teoretyczną w dziedzinie sztuki muzycznej**

a także umiejętnością prowadzenia samodzielnej pracy artystycznej. Ideą główną przyświecającą pisaniu tej pracy było, na przykładzie polichóralnego utworu John'a Rutter'a – *Mass of the Children* na chór mieszany, chór dziecięcy, solistów i orkiestrę, dokonanie porównania pracy z trzema różnymi chórami szkół muzycznych wymagającymi zastosowania różnych metod podczas przygotowania jednego dzieła muzycznego.

Stwierdzam, iż wszystkie powyższe zamierzenia zostały w pełni zrealizowane. Poprzez wnikliwe i dogłębne zbadanie tematu cel pracy został osiągnięty.

Na zakończenie, chciałbym dodać, że p. Agata Anna Pawłowska była w latach 2004 – 2006 słuchaczem Podyplomowych Studiów Chórmistrzowskich przy Akademii Muzycznej w Bydgoszczy, które ukończyła z wynikiem bardzo dobrym. Przez okres dwóch lat, jako wykładowca Studiów, mogłem obserwować efekty pracy p. Agaty,, a także poznać Jej osobowość artystyczną. Bardzo zdolny muzyk, pełen inwencji, otwartości na kwestie artystyczne, o dużej wiedzy muzycznej i umiejętnościach w zakresie dyrygowania i prowadzenia zespołów chóralnych.

Konkluzja

Reasumując, należy uznać, iż przedstawiona praca doktorska w postaci koncertu stojącego na wysokim poziomie wykonawczym, a także twórczego i naukowego ujęcia problemu w pracy pisemnej pt. *„Specyfika pracy z chórami poszczególnych stopni edukacji muzycznej na podstawie dzieła Mass of the Children John'a Rutter'a"*, w której mgr Agata Anna Pawłowska w sposób wyczerpujący, wykazując się bogatą, teoretyczną wiedzą, dokonała opisu dzieła artystycznego, nosi cechy oryginalności i nowatorstwa i stanowi znaczny wkład w rozwój dyscypliny artystycznej dyrygentura.

Biorąc powyższe, zgodnie z art.13.1. Ustawy z dnia 18 marca 2011 r. wnoszę o przyznanie mgr Agacie Annie Pawłowskiej stopnia doktora sztuki w dziedzinie sztuki muzyczne w dyscyplinie artystycznej dyrygentura.

Prof. Benedykt Błoński, prof. zw.

(recenzent)